

MANIFEST

09-10-2020

In de eerste fase van covid-19 gold een *lockdown* voor verpleeghuizen. Drie maanden lang leefden verpleeghuisbewoners afgesloten van hun dierbaren en de buitenwereld. De aandacht ging op veel plekken vooral uit naar basiszorg omwille van de veiligheid. Dit had niet alleen invloed op de kwaliteit van leven van bewoners, maar ook op dat van hun naasten.

Hetzelfde geldt voor mensen die afhankelijk zijn van andere vormen van zorg waar sprake is van een sterke afhankelijkheidsrelatie, zoals de zorg voor mensen met beperkingen. Ook daar waren bezoek en dagbesteding niet of nauwelijks mogelijk. En ook daar hadden de dialoog en de communicatie te lijden onder de druk van de crisis.

De maanden van de eerste covid-19 golf hadden grote impact op alle betrokkenen. Natuurlijk op bewoners en naasten, maar ook op de medewerkers, vrijwilligers managers en bestuurders die zich enorm hebben ingezet om er onder de moeilijke omstandigheden het beste van probeerden te maken. Het was voor iedereen een onbekende, angstige periode.

De kans op herhaling van een landelijke *lockdown* is klein. Iedereen is het erover eens dat dit niet meer moet gebeuren. Zowel de overheid, als de veldpartijen en de sector hebben de intentie om het anders te doen. Met de kennis en kunde van nu zijn andere afwegingen en besluiten mogelijk. Zorgorganisaties hebben meer zeggenschap, zijn beter voorbereid en veerkrachtiger.

Toch is er reden tot ongerustheid. Er is nog veel onverwerkt verdriet en vermoeidheid bij bewoners, naasten, medewerkers en bestuurders. Men is nog nauwelijks gekomen van de eerste fase. Het gevaar van oplaaien van tegenstellingen en conflicten ligt op de loer. De oplopende Covid-19 besmettingen en het gebrek aan zorgpersoneel (door ziekte of quarantaine) kunnen makkelijk opnieuw leiden tot verschraling naar basiszorg en lokale *lockdowns*. Er zijn nu al enkele zorginstellingen dicht.

Kortom: er zijn grote verbeteringen, maar ook uitdagingen. De kans bestaat dat de kwaliteit van leven van verpleeghuisbewoners en hun naasten opnieuw ondersneeuwt door de waan van de dag in een tweede covid-19-golf.

Dat maakt ons ongerust. Dat moeten we voorkomen.

Wij roepen op om – ook als het moeilijk wordt – kalm te blijven. En om gezamenlijk vast te houden aan waar het in de langdurige zorg omgaat: persoonsgerichte zorg en ondersteuning voor de bewoners. In nieuwe onzekere, soms angstige, tijden vraagt dit van ons dat we ruimte blijven zoeken voor de benodigde creativiteit, reflectie en dialoog. Collectieve maatregelen, zoals die tijdens de start van de crisis werden genomen, passen niet meer.

Zoals de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving in mei adviseerde moeten we nu op zoek naar contextgebonden afwegingen binnen de kaders van de volksgezondheid en vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid.¹

Als we het samen doen, kunnen we meer aan.

1. Persoonsgerichte zorg en ondersteuning zijn het uitgangspunt.

Kwaliteit van leven van de desbetreffende persoon dient altijd het uitgangspunt te zijn. De stem van mensen zelf, van bewoners en naasten, is hierbij onmisbaar. Persoonsgerichtheid betekent geen *one size fits all* en dat er ruimte is voor diversiteit. Sommige bewoners hebben een migratieachtergrond. Dit vraagt ook om cultuursensitieve zorg.

2. Voorkomen van gezondheidsproblemen is onderdeel van kwaliteit van leven, maar op zichzelf niet bepalend.

Het voorkomen van gezondheidsproblemen is onderdeel van kwaliteit van leven, maar kan nooit uitsluitend bepalend zijn. Dit geldt ook voor de publieke gezondheid. Uiteraard moeten de veiligheid van bewoners, medewerkers en de gemeenschap zoveel mogelijk worden geborgd, maar ook hier kan het veiligheidsdenken nooit *uitsluitend* bepalend zijn.

3. We isoleren het coronavirus, maar niet de mensen.

Het gaat erom het virus buiten te sluiten en niet om bewoners op te sluiten. Maximale creativiteit en maatwerk is daarbij nodig. Hetzelfde geldt voor naasten. In plaats van ze uit de zorgorganisatie te weren moeten zij in deze moeilijke tijden juist betrokken worden in de afwegingen en besluitvorming, en bij de mogelijk door coronabesmettingen ontstane extra zorgvragen. Voldoende persoons beschermende middelen en testen, ook voor bezoek, zijn daarbij een voorwaarde. Het is een gezamenlijk verantwoordelijkheid van de zorgorganisatie en naasten. We bestrijden het coronavirus en proberen het eenzaamheidsvirus eveneens geen kans te geven.

4. We praten en beslissen met mensen, niet over en voor ze.

Persoonsgericht betekent dat eigen regie en autonomie van bewoners en samenspraak met naasten voorop staan. Zij zijn volwaardige gespreks- en beslispartners. Dit vraagt eerlijke voorlichting en transparantie over afwegingen.

5. We blijven met elkaar in dialoog, ook als het moeilijk wordt.

In moeilijke tijden kunnen er gemakkelijk tegenstellingen en conflicten ontstaan door de verschillende perspectieven van bewoners, naasten, zorgmedewerkers, management en bestuurders. Het gaat dan niet alleen om goede bedoelingen en veiligheid, maar ook om de universele rechten van de mens. Het is juist dan van belang in dialoog te blijven en oog te hebben voor elkaars standpunten.

---

¹ (Samen)leven is meer dan overleven, breder kijken en kiezen in tijden van corona. Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, Den Haag, mei 2020

Ten slotte:

Wij roepen het kabinet en de samenleving op om bestuurders, medewerkers, bewoners en naasten in staat te stellen om de kwaliteit van leven in alle zorginstellingen via deze vijf punten inhoud en vorm te geven.

Wij steunen alle bestuurders, medewerkers, bewoners en naasten die de kwaliteit van leven als uitgangspunt van hun handelen kiezen en daarbij moeilijke afwegingen moeten maken en risico's nemen. Wij steunen hun in hun moed de kwaliteit van leven op de eerste plaats te zetten.

Ondertekenaars

1. Anne-Mei The, hoogleraar langdurige zorg en dementie aan de Universiteit van Amsterdam, initiatiefnemer Tao of Care
2. Gijsbert van Herk, voorzitter Raad van Bestuur Stichting Humanitas Rotterdam en Rijnmond
3. Adelheid Roosen, theatermaker en maker Thuis op Zuid
4. Carin Gaemers, historicus en initiatiefnemer 'Scherp op ouderenzorg'
5. Hugo Borst, schrijver, maker Thuis op Zuid en initiatiefnemer 'Scherp op ouderenzorg'
6. Christa Compas, directeur Humanistisch Verbond
7. Jet Bussemaker, Hoogleraar beleid, wetenschap en maatschappelijke impact, in het bijzonder in de zorg aan het LUMC
8. Jeanny Vreeswijk-Manusiwa en Lucía Lameiro García, coördinatoren van het Netwerk van Organisaties van Oudere Migranten
9. Joep de Groot, voorzitter Raad van Bestuur CZ
10. Liz Cramer, ex-mantelzorger
11. Mohammed Benzakour, socioloog en schrijver
12. Fatos Ipek, mantelzorger en oprichter OMAZ.nu
13. Anja Machielse, Hoogleraar Humanisme en Sociale Weerbaarheid aan de Universiteit voor Humanistiek
14. Floris Alkemade, Rijksbouwmeester
15. Saskia Danen, mantelzorger
16. Angela Maas, hoogleraar Cardiologie voor vrouwen aan het Radboudumc
17. Marcelle Mulder, auteur 'Op bezoek bij een dierbare met dementie, met ruim zestig ideeën om samen te genieten'
18. Bert Keizer, arts, filosoof en schrijver
19. René Peeters en Angelique van Dam, voorzitter bestuur en directeur vereniging Humanitas
20. Boris van der Ham en Frank Bluiminck, voorzitter en directeur Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland
21. Christien Brinkgreve, emeritus hoogleraar Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht, schrijfster
22. Brenda Frederiks, Universitair docent gezondheidsrecht Amsterdam UMC

23. Elisabeth van Oostrum en Liesbeth Hoogendijk, voorzitter Raad van Toezicht en bestuurder MantelzorgNL
24. Mirella Minkman, voorzitter Raad van Bestuur Vilans
25. Tommie Niessen, Tommie in de Zorg
26. Marian Verkerk, Hoogleraar Zorgethiek aan de Rijksuniversiteit Groningen en het Universitair Medisch Centrum Groningen
27. Henk Nies, hoogleraar Organisatie en Beleid van Zorg aan de VU en directeur Strategie & Ontwikkeling Vilans
28. Gözde Duran, ProMomo Expertise centrum Dementie van Hogeschool Windesheim
29. Teun Toebes, sTeun en toeverlaat
30. Floor Ziegler en Teun Gautier, Sociaal Creatieve Raad
31. Jan Baars, hoogleraar Ouder worden in een levensloop perspectief aan de Universiteit voor Humanistiek Utrecht en hoogleraar Filosofie van de Mens - en Maatschappijwetenschappen aan de Universiteit van Tilburg
32. Gerjoke Wilmink, directeur bestuurder Alzheimer Nederland
33. Janny Bakker-Klein, voorzitter Raad van Bestuur van Movisie, kennisinstituut voor sociale vraagstukken
34. Marc Vermeulen, hoogleraar onderwijssociologie/ strategie voor non-profitorganisaties aan de TIAS school for Business and Society
35. Anne Goossensen Hoogleraar informele zorg en zorgethiek aan de Universiteit voor Humanistiek
36. Ad Standaard, partner Bureau Obelon
37. Marc van Ooijen, voorzitter Raad van Bestuur De Zorggroep
38. Eric Hisgen, voorzitter bestuur Huis van de Tijd
39. Tamara Pietersen, Raad van Bestuur Zorgbalans
40. Monique van Doorn, directeur Zeeuwse Zorgschakels, initiatiefnemer Andere handen
41. Pauline Meurs, hoogleraar bestuur van de gezondheidszorg aan de Erasmus Universiteit Rotterdam
42. André Brand, Raad van Bestuur Hilverzorg
43. Gerke de Boer, verpleegkundige en opleider
44. Angela Kallewaard, Raad van Bestuur WVO Zorg
45. Eelco Damen, Ben Sajet Centrum voor zorginnovatie Amsterdam
46. Marcel Olde Rikkert, hoogleraar geriatrie aan het Radboudumc Alzheimer Centrum
47. Angela Jansen en Jelle de Visser, Raad van Bestuur ZZG Zorggroep
48. Anton van Mansum en Anthonie Maranus, Raad van Bestuur Surplus
49. Hugo Broekman, voorzitter Raad van Bestuur Frion
50. Anne-Miek Vroom, bestuurder stichting Ikone
51. Ella van Longen, Raad van Bestuur Reinaerde
52. Tineke Abma, directeur Leyden Academy on Vitality and Ageing
53. Marcel Canoy, gezondheidseconoom
54. Vivian Broex, bestuurder ZorgSpectrum
55. Frank Kodden, Raad van Bestuur stichting Driezorg voor wonen, welzijn en zorg
56. Margje Mahler, directeur Zorg bij Zorggroep Apeldoorn en omstreken

57. Jaap Jan Brouwer, Koplopers in de zorg
58. Han Schellekens en Zion Jongstra, Raad van Bestuur Dagelijks Leven
59. Henk Kouwenhoven, voorzitter Raad van Bestuur Sherpa
60. Inge Borghuis, Raad van Bestuur Amstelring
61. Iris van Bennekom en Paul Zegveld, Raad van Bestuur WilgaerdenLeekerweideGroep
62. Lies Zuidema, Raad van Bestuur Brentano
63. Jack Jansen en Michael Ehlen, Raad van bestuur MeanderGroep - Zuid Limburg
64. Jan Kremer, voorzitter Kwaliteitsraad van het Zorg Instituut
65. Marcel van Woensel en Jorie Akkermans, Raad van Bestuur en directie Van Neynsel
66. Peggy van der Koelen, Raad van Bestuur Vughterstedede
67. Wilhelmen Looymans, directeur Stichting Zorgwacht
68. Marco van Alderwegen, bestuurder van Zonnehuisgroep IJssel-Vecht
69. Marjolijn Bruurs en Margreet van der Voort, Raad van Bestuur Stichting
Mantelzorgelijk
70. Wilfred Juurlink, bestuurder zorgverlening Het Bakken – Noord Veluwe